

بسمه تعالی

حجاب و عفاف

«یا ایها النبی، قل لازلواجک و بناتک و نساء المؤمنین یدنین علیهنّ من جلابیهنّ ذلک ادنی ان یعرفن فلا یؤذین و کان الله غفوراً رحیماً؛ ای پیامبر به زنان و دختران خود و به زنان مؤمن بگو روسری های بلند بر خود بیفکنند، این عمل مناسب تر است، تا (به عفت و پاکدامنی) شناخته شوند و مورد آزار قرار نگیرند و خداوند آمرزنده ی مهربان است.» (سوره ی احزاب، آیه ی ۵۹)

مفهوم حجاب

حجاب، در لغت به معنای مانع و پرده و پوشش آمده است. حجاب، به معنای پوشش اسلامی بانوان، دارای دو بعد ایجابی و سلبی است. بعد ایجابی آن، وجوب پوشش بدن و بعد سلبی آن، حرام بودن خودنمایی به نامحرم است و این دو بعد باید در کنار یکدیگر باشند؛ تا حجاب اسلامی محقق شود. گاهی، ممکن است یک بعد باشد ولی دیگری نباشد که در این صورت، نمی توان گفت که حجاب اسلامی محقق شده است.

اگر به معنای عام، هر نوع پوشش و مانع از وصول به گناه را حجاب بنامیم، حجاب می تواند اقسام متفاوتی داشته باشد، از جمله حجاب ذهنی، فکری و روحی، علاوه بر این، در قرآن از انواع دیگر حجاب که در رفتار خارجی انسان تجلی می کند، نام برده شده است، مثل حجاب و پوشش در نگاه که به مردان و زنان، در مواجهه با نامحرم توصیه شده است.

«جلابیب» جمع جلاباب، به معنای مقنعه ای است که سر و گردن را می پوشاند. ۲ و یا پارچه ی بلندی است که تمام بدن و سر و گردن را می پوشاند. ۳ مرحوم امین الاسلام طبرسی، در «مجمع البیان»، در ذیل آیه می نویسد، «جلباب» عبارت از روسری بلند است که هنگام خروج از خانه، زنان به وسیله ی آن، سر و صورت خود را می پوشانند... مقصود این است که با روپوشی که زن بر تن می کند، محل گریبان و گردن را بیوشاند. با توجه به معانی جلاباب و از جمله، این معنی که پارچه ی بلندی برای پوشیدن تمام بدن و سر و گردن است، در معنای امروزی، می توان پوشش «چادر» را با «جلباب» همانند و مشابه در نظر گرفت و از آن جا که در این آیه،

به طور مشخص به استفاده‌ی زنان و دختران از جلباب اشاره شده است، می‌توان، نتیجه گرفت که طبق فرموده‌ی رهبر معظم انقلاب، چادر به عنوان یک حجاب برتر مطرح شده است.

پوشش، معرف شخصیت و عفت زن مؤمن است و موجب می‌گردد که افراد لایابالی جرأت نکنند به او جسارت کرده و به دید شهوت و هوسرانی به او بنگرند. این آیه، بیان می‌دارد: زنان مؤمن برای اینکه مورد آزار افراد هرزه قرار نگیرند، به گونه‌ای خود را بپوشانند که زمینه‌ای برای بی‌حرمتی به آنها فراهم نگردد.

خداوند در این فرموده‌اش، ابتدا فلسفه‌ی حجاب را تبیین می‌کند و با تهدید و زور، دستور حجاب را مطرح نمی‌کند و سپس، به بیان الگوی عملی پوشش؛ یعنی جلباب که پوشش خاص آن زمان بوده است، اشاره می‌کند. در اینجا، می‌توان نتیجه گرفت که برای ایجاد فرهنگ حجاب و پوشش مناسب در جامعه، باید ابتدا پایه‌های اعتقادی و بینش افراد را نسبت به این موضوع، محکم کنیم و این، یعنی نهادینه سازی باورهای درست و فرهنگ‌سازی دقیق. بنابراین، تهدید و اجبار، هیچ‌گاه به عنوان اولین راهکار، اثر بخش نخواهد بود.

این آیه، به پیامبر فرموده است که ابتدا، به زنان و دختران خود و بعد، به زنان مؤمن بگو که حجاب را رعایت کنند. یعنی؛ در امر به معروف، اول از خودی‌ها و نزدیکان شروع کنیم، سپس به سراغ دیگران برویم. همچنین در احکام الهی، تفاوتی میان همسران و دختران پیامبر، با دیگر زنان وجود ندارد و احکام دینی، باید مورد توجه و استفاده‌ی همه قرار گیرد. ۴.

هر پدیده‌ای، آثار و پیامدهایی را به دنبال خواهد داشت. حجاب نیز، به عنوان یک راهکار عملی، آثار فردی و اجتماعی مختلفی را به دنبال خواهد داشت.

آثار و پیامدهای رعایت حجاب

الف - آثار فردی

در خصوص آثار فردی رعایت حجاب، می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

۱. احترام به شخصیت زن، به واسطه‌ی رعایت حجاب، ۲. مصونیت ارتباطات زن با مردان غریبه، ۳. حفظ اعتقادات مذهبی افراد، ۴. حفظ عفت زن و جلوگیری از فساد و ناهنجاری.

ب - آثار اجتماعی

آثار اجتماعی رعایت حجاب فراوانند که برخی از آنها عبارتند از:

۱. سلامت نسل جدید جامعه، ۲. پیشگیری از فساد اخلاقی، ۳. مبارزه با مظاهر بی‌دینی، ۴. حفظ کیان خانواده.

در این نوشتار، آیه‌ی ۵۹ سوره‌ی احزاب و نکات پیرامون آن را بررسی کردیم، اما در مورد انواع حجاب، با مطالعه‌ی کتب تفسیری و آیات قرآنی دیگر، مشخص می‌شود که انواع حجاب در قرآن، به سه بخش تقسیم شده است.

انواع حجاب قرآنی

۱. حجاب چشم

«قل للمؤمنین یغضوا من ابصارهم؛ ای رسول، به مردان مؤمن بگو تا چشم‌ها را از نگاه ناروا بپوشند». (سوره‌ی نور، آیه‌ی ۳۰)

«قل للمؤمنات یغضن من ابصارهن؛ ای رسول، به زنان بگو تا چشم‌ها را از نگاه ناروا بپوشند». (سوره‌ی نور، آیه‌ی ۳۱)

۲. حجاب در گفتار

نوع دیگر حجاب و پوشش قرآنی، حجاب گفتاری زنان در مقابل نامحرم است.

«فلاتخضعن بالقول فیطمع الذی فی قلبه مرض؛ زنها که نازک و نرم با مردان سخن نگویند، مبادا آن که دلش بیمار (هوا و هوس) است، به طمع افتد». (سوره‌ی احزاب، آیه‌ی ۳۲)

۳. حجاب رفتاری

نوع دیگر حجاب و پوشش قرآنی، حجاب رفتاری زنان در مقابل نامحرم است. به زنان دستور داده شده است به گونه‌ای راه نروند که با نشان دادن زینت‌های خود باعث جلب توجه نامحرم شوند.

«و لایضربن بارجلهنّ لیعلم ما یخفین من زینتهنّ؛ و آن طور پای به زمین نزنند که خلخال و زیور پنهان پاهایشان معلوم شود». ۵. (سوره‌ی نور، آیه‌ی ۳۱)

از مجموع این مباحث، به روشنی استفاده می‌شود که مراد از حجاب اسلامی، پوشش و حریم قایل شدن در معاشرت زنان با مردان نامحرم، در خلال رتارهای مختلف آنها، مثل نحوه‌ی پوشش، نگاه، حرف زدن و راه رفتن است.

بنابراین، حجاب و پوشش زن، به منزله‌ی یک حاجب و مانع در مقابل افراد نامحرمی است که قصد نفوذ و تصرف در حریم ناموس دیگران را دارند.

در انتها، این نوشتار را با بیان سخنانی از استاد شهید «مرتضی مطهری» که در تبیین فلسفه‌ی حجاب در اسلام، تلاش علمی فراوانی داشت، به پایان می‌رسانیم: «عده‌ای می‌گویند: چون حجاب، به معنی پرده است، اسلام خواسته است زن با حجاب باشد، یعنی همواره پشت پرده بوده و در عزلت و گوشه نشینی باشد، اما باید بدانیم آنچه درباره‌ی پوشش زن است کلمه «ستر» به کار می‌رود. پوشش زن، در اسلام آن است که در معاشرت با مردان، بدن خود را پوشانده و از جلوه‌گری، پرهیز کند». ۶

۱. تفسیر نور، ج ۸.

۲. مجمع البیان، ذیل آیه.

۳. تفسیر المیزان.

۴. تفسیر نور، ج ۸.

۵. المیزان، ۱۹.

۶. شهید مطهری، مسأله حجاب، انتشارات صدرا.